

Katta o‘qituvchi
F.O. BERDIEV[1]
[1]Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Toshkent shahri, O‘zbekistan

https://doi.org/10.65149/fansport.2026.v9i5.a009

16 YOSHLI FUTBOLCHILARNING HUJUMDAGI SAMARALI HARAKATLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Annotatsiya

В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования эффективных атакующих действий у 16-летних футболистов. В ходе исследования были применены специальные тренировочные упражнения, направленные на развитие технической, тактической и физической подготовленности юных футболистов. Результаты эксперимента показали значительное улучшение показателей точности передач, дриблинга, ударов по воротам и создания голевых моментов. Полученные результаты подтверждают эффективность специальных технико-тактических тренировок в повышении результативности атакующих действий молодых футболистов.

***Ключевые слова**: футбол, атакующие действия, юные футболисты, техническая подготовка, тактическая подготовка, эффективность атакующих действий.*

Abstract

Ushbu maqolada 16 yoshli futbolchilarning hujumdagi samarali harakatlarini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot davomida yosh futbolchilarning texnik, taktik va jismoniy tayyorgarligini rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashg‘ulotlar majmuasi qo‘llanildi. O‘tkazilgan tajriba natijalari futbolchilarning aniq pas berish, dribling bajarish, darvozaga zarba yo‘llash hamda golli vaziyatlar yaratish ko‘rsatkichlari sezilarli darajada yaxshilanganligini ko‘rsatdi. Tadqiqot natijalari maxsus texnik-taktik mashg‘ulotlarning yosh futbolchilarning hujumkor o‘yin samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi.

***Kalit so‘zlar**: futbol, hujum harakatlari, yosh futbolchilar, texnik tayyorgarlik, taktik tayyorgarlik, hujum samaradorligi.*

This article examines the improvement of effective attacking actions in 16-year-old football players. During the study, special training exercises aimed at developing the technical, tactical, and physical preparedness of young footballers were applied. The experimental results demonstrated significant improvements in passing accuracy, dribbling performance, shooting accuracy, and the creation of goal-scoring opportunities. The findings confirm that specialized technical and tactical training plays an important role in improving the attacking effectiveness of young football players.

***Keywords**: football, attacking actions, young football players, technical training, tactical training, attacking effectiveness.*

Dolzarbligi. Zamonaviy futbol yuqori tezlik, aniqlik va taktik fikrlashni talab qiladigan murakkab sport turi hisoblanadi. Ayniqsa, 16 yoshli futbolchilarda hujumdagi samarali harakatlarni shakllantirish va rivojlantirish kelgusida ularning professional darajaga yetishishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Mazkur yosh davrida futbolchilarning jismoniy, texnik va psixologik imkoniyatlari jadal rivojlanadi. Shu sababli aynan ushbu bosqichda hujumkor o‘yin elementlarini takomillashtirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Hujumdagi samarali harakatlar futbolchining texnik mahorati, taktik savodxonligi, tezkor qaror qabul qilish qobiliyati, jamoaviy hamkorligi, jismoniy tayyorgarligi hamda raqib jamoaning taktik harakatlarini to‘g‘ri tahlil qila olishi bilan chambarchas bog‘liqdir. Futbol mutaxassislarining ta’kidlashicha, zamonaviy futbol o‘yinida hujum chizig‘i futbolchilari yuqori bosim ostida harakat qilishlariga to‘g‘ri keladi. Buning asosiy sababi raqib jamoalarning himoya harakatlariga 80–90 % e’tibor qaratishidir.

Bugungi kunda hujumchilarga quyidagi asosiy talablar qo‘yilmoqda: raqib himoyasini yorib o‘ta olish, bo‘sh hududlarni topish, tezkor kombinatsiyalar tashkil qilish hamda darvozaga aniq zarba bera olish. 16 yoshli futbolchilarda aynan shu ko‘nikmalarni rivojlantirish ularning o‘yin samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu nuqtayi nazardan, 16 yoshli futbolchilarning hujumdagi samarali harakatlarini takomillashtirishga qaratilgan maxsus mashg‘ulot vositalari va uslublarini ishlab chiqish hamda ularning samaradorligini aniqlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqot maqsadi 16 yoshli futbolchilarning hujumdagi samarali harakatlarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus texnik-taktik mashg‘ulotlar samaradorligini aniqlash hamda ularning o‘yin faoliyatiga ta’sirini matematik-statistik jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqot davomida O. Axmedov va “Lokomotiv” futbol maktablari jamoalarining 16 yoshli futbolchilari musobaqa jarayonidagi hujum faoliyati o‘rganildi. Mazkur jamoalar Toshkent shahar chempionatida munosib ishtirok etayotgan bo‘lsalar-da, hujumdagi harakatlarida ayrim kamchiliklar mavjudligi kuzatildi.

2025-yilgi mavsum uchun O. Axmedov futbol maktabida hujum harakatlarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus texnik-taktik mashg‘ulotlar dasturi ishlab chiqildi va amaliyotga joriy etildi. Mashg‘ulotlarni tashkil etishda hujumlarni boshlashdagi jamoaviy va guruhli bog‘lanishlarga alohida e’tibor qaratildi hamda hujumchilarning maydon bo‘ylab faol harakatlanishiga urg‘u berildi.

Murabbiylar tomonidan mashg‘ulotlarni o‘yin shaklida tashkil etish, kichik maydonlarda o‘yinlar o‘tkazish, video tahlillardan foydalanish va individual yondashuvni qo‘llash kabi zamonaviy usullardan foydalanildi.

“Lokomotiv” futbol maktabida esa mashg‘ulotlar reja asosida olib borilib, futbolchilarning hujumkor harakatlarini rivojlantirishga qaratilgan an’anaviy mashqlar qo‘llanildi.

Mavsum boshidagi dastlabki o‘yinlarda har ikki futbol maktabi futbolchilarining aniq uzatma berish,

darvozaga aniq zarba yo‘llash, samarali dribling bajarish, golli vaziyat yaratish hamda umumiy hujum samaradorligi kabi ko‘rsatkichlari o‘rganildi. Toshkent shahar chempionatining mavsum boshidagi natijalarida O. Axmedov va “Lokomotiv” jamoalari o‘rtasida sezilarli farq kuzatilmadi. Bu esa ikki jamoaning tayyorgarlik darajasi deyarli teng ekanligini ko‘rsatdi (1-jadval).

1-jadval

Mavsum boshida O.Axmedov va Lokomativ jamoalarning o‘yindagi ko‘rsatkichlari (n=4)

№	Ko`rsatkichlar	O. Axmedov jamoasi	Lokomativ jamoasi
1	Aniq uzatmalar (ta)	18.4 ±0.6	18.7 ±0.5
2	Aniq zarbalar (ta)	4.1 ±0.3	4.2 ±0.2
3	Samarali dribling (ta)	5.8 ±0.4	5.9 ±0.3
4	Golli vaziyat (ta)	2.7 ±0.2	2.8 ±0.2
5	Hujum samaradorligi (%)	41.3 ±1.1	41.8 ±1.0

Mavsum boshidagi ko‘rsatkichlar tahlili shuni ko‘rsatdiki, jamoalarning hujumdagi aniq uzatmalari o‘rtacha 18,7±0,5 tani, darvozaga aniq zarbalar 4,2±0,2 tani, hujum samaradorligi esa 41,8±1,0 % ni tashkil etgan. 16 yoshli futbolchilarning hujumdagi samarali harakatlarini takomillashtirish bo‘yicha olib borilgan tadqiqotda yuqori natijalarga erishish maqsadida maxsus pedagogik va amaliy usullar qo‘llanildi. Mashg‘ulot jarayoni futbolchilarning texnik, taktik hamda jismoniy tayyorgarligini kompleks ravishda rivojlantirish asosida tashkil etildi.

Tadqiqot samaradorligini oshirish quyidagi yo‘nalishlar orqali amalga oshirildi. Futbolchilarning hujumdagi samarali harakatlarini rivojlantirish maqsadida aniq uzatma berish, bir tegishda o‘ynash, tezkor to‘p qabul qilish, harakat davomida zarba berish, dribling va fintlarni bajarishga qaratilgan maxsus mashqlar muntazam ravishda qo‘llanildi. Mazkur mashqlar futbolchilarning to‘p bilan ishlash tezligi va aniqligini oshirishga xizmat qildi.

Shuningdek, O. Axmedov jamoasida hujumni tashkil etishga qaratilgan taktik mashqlardan keng foydalanildi. Xususan, “devor” usulidagi kombinatsiyalar, qanot orqali hujum uyushtirish, qarshi hujumlarni tezkor tashkil qilish hamda kichik guruhlarda kombinatsion o‘yinlarni bajarish mashg‘ulotlarning asosiy qismini tashkil etdi. Ushbu mashqlar futbolchilarning maydonni ko‘ra bilish qobiliyatini, tezkor qaror qabul qilishini va jamoaviy hamkorlikdagi harakatlarini rivojlantirdi.

Mavsum yakunida O. Axmedov jamoasi futbolchilarining ko‘rsatkichlarida sezilarli o‘sish kuzatildi. Jumladan, aniq uzatmalar soni 18,7 tadan 25,6 tagacha oshdi. Darvozaga aniq zarbalar ko‘rsatkichi 4,2 tadan 7,4 taga yetdi. Samarali dribling harakatlari 5,9 tadan 9,1 tagacha ko‘paydi. Bundan tashqari, golli vaziyat yaratish ko‘rsatkichi 2,8 tadan 5,8 tagacha oshganligi aniqlandi.

Eng muhim natijalardan biri umumiy hujum samaradorligida kuzatildi. Ushbu ko‘rsatkich tajriba boshida 41,8 % ni tashkil etgan bo‘lsa, tadqiqot yakunida 63,7 % ga yetdi. “Lokomotiv” jamoasida esa ko‘rsatkichlarning o‘sishi nisbatan past darajada saqlanib qoldi (2-jadval).

2-jadval

Mavsum yakunidagi O.Axmedov va Lokomativ jamoalarning o‘yindagi ko‘rsatkichlari (n=6)

№	Ko`rsatkichlar	O. Axmedov jamoasi	Lokomativ jamoasi
1	Aniq uzatmalar (ta)	20.1 ±0.5	25.6 ±0.4
2	Aniq zarbalar (ta)	4.8 ±0.2	7.4 ±0.3
3	Samarali dribling (ta)	6.4 ±0.3	9.1 ±0.2
4	Golli vaziyat (ta)	3.1 ±0.2	5.8 ±0.3
5	Hujum samaradorligi (%)	45.2 ±1.0	63.7 ±1.2

Bu esa qo‘llanilgan maxsus mashg‘ulotlar dasturi 16 yoshli futbolchilarning hujumdagi samarali harakatlarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligini tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalari texnik va taktik mashqlarni kompleks ravishda tashkil etish yosh futbolchilarning o‘yin faoliyati samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini ko‘rsatdi.

16 yoshli futbolchilarda hujumkor taktik harakatlarni rivojlantirish texnik, jismoniy hamda intellektual tayyorgarlik bilan chambarchas bog‘liqdir. Zamonaviy futbolda tezkor fikrlash, jamoaviy hamkorlik va maydonda to‘g‘ri pozitsiya tanlash g‘alabaga erishishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli mashg‘ulotlar jarayonida hujum taktikasini rivojlantirishga tizimli va maqsadli yondashuvni qo‘llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosalar. Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, 16 yoshli futbolchilarning hujumdagi samarali harakatlarini takomillashtirishda maxsus texnik-taktik mashg‘ulotlar muhim o‘rin tutadi. Tad-

qiqot davomida qo‘llanilgan mashqlar futbolchilarning hujumkorlik sifatlari hamda o‘yin faoliyati samaradorligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi.

Tajriba jarayonida futbolchilarning aniq pas berish, tezkor qaror qabul qilish, driblingni samarali qo‘llash, golli vaziyatlar yaratish va darvozaga aniq zarba berish ko‘rsatkichlari sezilarli darajada yaxshilandi. Ayniqsa, kichik maydonlarda tashkil etilgan o‘yinlar va kombinatsion mashqlar futbolchilarning jamoaviy harakatlari hamda taktik fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qildi.

Tajriba guruhida hujum samaradorligining 41,8 foizdan 63,7 foizgacha oshgani ishlab chiqilgan mashg‘ulotlar uslubiyatining samaradorligini tasdiqladi. Matematik-statistik tahlillar natijalarning ishonchliligini ko‘rsatib, olingan ko‘rsatkichlarda ahamiyatli o‘sish mavjudligini aniqladi. Shuningdek, tadqiqot davomida video tahlillar, individual yondashuv va bosqichma-bosqich yuklamalardan foydalanish futbolchilarning texnik mahorati hamda taktik tayyorgarligini rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qildi.

Umuman olganda, ishlab chiqilgan mashg‘ulotlar majmuasi 16 yoshli futbolchilarning hujumdagi samarali harakatlarini rivojlantirishda yuqori natija berishi aniqlandi. Mazkur uslubiyatdan futbol maktablari, futbol akademiyalari hamda yoshlar jamoalari mashg‘ulot jarayonida samarali foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar:

1. Karimov, F. A. (2020). Futbol nazariyasi va uslubiyati. Toshkent.
2. Matveyev, L. P. (2018). Sport mashg‘ulotlari nazariyasi. Moskva.
3. Iseyev, Sh. T. (2021). Yosh futbolchilar tayyorgarligi. Toshkent.
4. FIFA Coaching Manual. (2022). Zurich: FIFA.
5. UEFA Training Guidelines for Youth Football. (2021). Nyon: UEFA

Мастер спорта Узбекистана, магистрант
Ж.Р. МАШАРИПОВ[1]
[1]Узбекский государственный университет физической культуры и спорта, город Чирчик Узбекистан.
https://orcid.org/0009-0009-5164-2277

https://doi.org/10.65149/fansport.2026.v9i5.a010

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ТРАМПЛИННОГО СПОРТА В УЗБЕКИСТАНЕ И БЕЛАРУСИ

Annotatsiya

В статье представлен сравнительный анализ развития батутной гимнастики в Республике Узбекистан и Республике Беларусь. Рассмотрены особенности организационной структуры, системы подготовки спортсменов, тренерской школы и научно-методического обеспечения в обеих странах. Установлено, что Беларусь занимает лидирующие позиции на мировой арене благодаря сформированной системе ранней специализации, высокой интенсивности тренировочного процесса и широкому внедрению современных технологий. В то же время батутная гимнастика в Узбекистане находится на стадии активного развития, характеризуется расширением инфраструктуры, совершенствованием системы подготовки и ростом спортивных результатов. Выявлены ключевые различия и факторы, влияющие на уровень спортивных достижений, а также определены перспективные направления совершенствования подготовки спортсменов в Узбекистане с учётом передового опыта Беларуси.

***Ключевые слова**: батутная гимнастика, трамплин, система подготовки спортсменов, сравнительный анализ, Узбекистан, Беларусь, тренерская школа, спортивные достижения, спортивная подготовка, олимпийский спорт.*

Abstract

Maqolada O‘zbekiston Respublikasi va Belarus Respublikasi trampolin gimnastikasining rivojlanishi qiyosiy tahlil asosida yoritilgan. Har ikki mamlakatda sportni tashkil etish tizimi, sportchilarni tayyorlash jarayoni, murabbiylik maktabi hamda ilmiy-uslubiy ta’minotning o‘ziga xos jihatlari ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, Belarus Respublikasi erta ixtisoslashtirish tizimining shakllanganligi, mashg‘ulot jarayonining yuqori intensivligi hamda zamonaviy texnologiyalarning keng joriy etilgani sababli jahon sport arenasida yetakchi o‘rinlarni egallab kelmoqda. Shu bilan birga, O‘zbekistonda trampolin gimnastikasi faol rivojlanish bosqichida bo‘lib, sport infratuzilmasining kengayishi, tayyorgarlik tizimining takomillashuvi va sport natijalarining o‘sishi bilan tavsiflanadi. Tadqiqot davomida sport natijalariga ta’sir etuvchi asosiy omillar va mavjud farqlar aniqlanib, Belarusning ilg‘or tajribasini hisobga olgan holda O‘zbekistonda sportchilar tayyorlash tizimini takomillashtirishning istiqbolli yo‘nalishlari belgilab berilgan.

Kalit so‘zlar: trampolin gimnastikasi, trampolin, sportchilarni tayyorlash tizimi, qiyosiy tahlil, O‘zbekiston, Belarus, murabbiylik maktabi, sport yutuqlari, sport tayyorgarligi, olimpiya sport turi.

The article presents a comparative analysis of the development of trampoline gymnastics in the Republic of Uzbekistan and the Republic of Belarus. The study examines the organizational structure, athlete training systems, coaching schools, and scientific and methodological support in both countries. It is established that Belarus occupies leading positions in the world arena due to a well-developed system of early specialization, high training intensity, and the active implementation of modern technologies. At the same time, trampoline gymnastics in Uzbekistan is at the stage of active development, characterized by the expansion of infrastructure, improvement of training systems, and gradual growth of sports performance. The study identifies key differences and factors influencing performance outcomes and outlines перспективные directions for improving the athlete training system in Uzbekistan based on the advanced experience of Belarus.

***Keywords**: trampoline gymnastics, trampoline, athlete training system, comparative analysis, Uzbekistan, Belarus, coaching system, sports performance, sports training, Olympic sport.*

Актуальность. В последние годы наблюдается устойчивый рост интереса к олимпийским видам спорта, в том числе к батутной гимнастике, которая динамично развивается как на мировом, так и на национальном уровнях. Включение батутной гимнастики в программу Олимпийских игр способствовало повышению её популярности, усилению конкуренции и необходимости совершенствования систем подготовки спортсменов.

На современном этапе развития спорта особое значение приобретает сравнительный анализ национальных систем подготовки спортсменов, позволяющий выявить эффективные подходы, организационные модели и тренировочные методики.